

Omkring den første årgang af Folk og Kultur

Af Bjarne Stoklund

Årbogen »Folk og Kultur«, som så dagens lys i 1972, har bevist sin levedygtighed. Her ved foreningen »Danmarks Folkeminders« hundrede års jubilæum kan vi se tilbage på en ubrudt række årbøger gennem 36 år. Det vil sige, at »Folk og Kultur« har været »Danmarks Folkeminders« årslevering i mere end en tredjedel af foreningens levetid. Når hele rækken er på plads i reolen, kan man tælle 35 ensartede, heftede bind, hvis skiftende kulører afspejler alle palettens farver. Men den første, lyseblå årgang skiller sig ud ved at være lidt større og i stift bind. Det er skriftrækkens »grimme ælling«, det første, lidt famlende forsøg på at give det nye tidsskrift form. Det har en kedelig og ikke særlig læservenlig typografi, og illustrationerne fremtræder grå og triste. Lidt mere vellykket er efter min mening omslaget, hvis jeg kan tillade mig at hævde det, for det påtog jeg mig i et anfald af hybris at designe. Men amatør-mæssigt og uharmonisk er i hvert fald det samlede resultat, og det var derfor et vigtigt skridt, der blev taget, da man fra og med årgang 1973 søgte hjælp hos en professionel bogtilrettelægger. Hans layout var så vellykket, at det har kunnet fastholdes til i dag uden at virke håbløst gammeldags.

Nu er det imidlertid ikke årbogens ydre former, der skal interessere os i denne artikel, men derimod indholdet og baggrunden for det. Hvad var det for et fagligt miljø, der eksisterede i begyndelsen af 1970'erne, da de etnologiske og folkloristiske institutioner for første gang gik sammen om at skabe et fælles tidsskrift under paraplyorganisationen »Danmarks Folkeminder«? Hvad var det for problemer og nye udfordringer, de to fag stod over for på den tid? Hvordan afspejler indholdet af denne første årgang den faglige situation?

Redaktion og målsætning

Karsten Biering har i artiklen om foreningens historie gjort udførligt rede for de overvejelser, som gik forud for lanceringen af den nye årbog, og for dens mere beskedne forløber, tidsskriftet »Folkeminder«.¹ Den endelige beslutning om at starte den nye årbog blev truffet på et

styrelsesmøde sommeren 1971, og planen var, at det første bind skulle ligge færdigt til den folkelivs- og folkemindeforskerkongres, som foreningen havde indbudt til i Sønderborg 1972. Til at realisere planerne nedsatte styrelsen en 5 mands redaktion, som skulle bestå af repræsentanter for de fag, der var samlet i foreningen »Danmarks Folkeminder«: Etnologien, folkloristikken og de filologiske discipliner: dialektforskningen og stednavneforskningen. De to sidstnævnte var begge startet som udvalg under »Danmarks Folkeminder«, men blev senere knyttet til Københavns Universitet.

Hovedredaktør blev Laurits Bødker, der som foreningens formand havde taget initiativet til årbogen. Han var i 1970 blevet udnævnt til ekstraordinær professor ved det i 1967 oprettede Institut for Folkemindevidenskab. Dansk Folkemindesamling blev repræsenteret ved arkivar Iørn Piø og Dansk Folkemuseum (Nationalmuseets 3. Afdeling, i dag Nyere Tid) ved museumsinspektør George Nellemann. Museumsinspektør Alan Hjorth Rasmussen fra Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg repræsenterede den voksende gruppe af fagfolk, der var ansat ved museer og arkiver uden for København. Det femte medlem af det udpegede redaktionsudvalg var dialektforskeren Christian Lisse fra Institut for dansk Dialektforskning. Inden arbejdet gik i gang, var redaktionen blevet udvidet med mig som det sjette medlem. Jeg repræsenterede Institut for europæisk Folkelivsforskning, hvor jeg var nyudnævnt professor i Europæisk etnologi, som faget Materiel folkekultur nu var omdøbt til.

Laurits Bødker og Christian Lisse havde sammen redigeret det sidste hefte af forløberen »Folkeminder«, som i følge forordet skulle give »forskellige prøver på de arbejdsområder og -problemer, der for øjeblikket beskæftiger videnskabelige institutioner, hvis virkefelt er »folkekultur« i ordets videste forstand, f.eks. Dansk Folkemuseum, Institut for dansk Dialektforskning og Institut for Folkemindevidenskab«. Med disse ord foregribes samtidig det, der skulle være målsætningen for den nye årbog. Dialektforskningen er udtrykkeligt nævnt, og under styrelsens planlæggende drøftelser betonedede professor Poul Andersen, at de »beslægtede fagområder (dialekt- og stednavneforskning) skulle med under det reelle stof« i tidsskriftet sammen med etnologi og folkemindevidenskab.² Som nævnt fik de da også deres egen repræsentant i redaktionen. Christian Lisse var et skattet medlem af redaktionen frem til 1975. På det tidspunkt var også Alan Hjorth Rasmussen trådt ud af redaktionen, som derefter i en årrække bestod af fire personer, som repræsenterede de to centrale samlinger, Dansk Folkemindesamling og Dansk Folkemuseum, og de to universitetsinstitutter for etnologi og folkemindevidenskab.

En lignende indsnævring af »folkekultur«-feltet til kun at omfatte

de etnologisk-folkloristiske fag kan konstateres på det andet område, hvor foreningen »Danmarks Folkeminder« fungerede som »paraply«: de nordiske etnolog- og folkeminddeforsker møder. På den første af disse kongresser, som jeg deltog i som grøn student (Odense 1952), var der blandt deltagerne et meget stort kontingent af filologer. Få år senere skiftede billedet, så kongresdeltagerne nu helt overvejende var etnologer og folklorister. Ændringen må her, som med hensyn til redaktionen af årbogen, ses som et resultat af professionaliseringen. Begge »folkekultur«-fagene havde fået deres akademiske uddannelser. Etnologen Axel Steensberg startede i 1954 ved Københavns Universitet i et lektorat i kulturhistorie, som i 1959 blev omdannet til et professorat. Selv havde han foreslået betegnelsen »folkelivsforskning«, men han måtte acceptere en indskrænkning af fagområdet til »materiel folkekultur«. ³ Til gengæld hed den nyoprettede universitetsinstitution »Institut for europæisk Folkelivsforskning«, et noget besværligt navn for øvrigt, som ofte blev fejlskrevet »europæisk folkelivsforsikring«. Laurits Bødker startede i et lektorat i 1961, men blev 1970 ekstraordinær professor ved det tre år før oprettede »Institut for Folkemindevidenskab«. På samme tid oplevede dialektologien en faglig udvikling, som flyttede fokus fra den kulturhistorisk orienterede filologi over mod en strukturel lingvistik, en udvikling, som var med til at svække det gamle interessefællesskab omkring »folkekulturen«. Egentlige dialektstudier leder man da også forgæves efter i årbogen, og allerede i det forord, som indleder den første årgang, synes de filologiske interesser at være glemt. Redaktionen slutter med ordene: »Med starten af Folk og Kultur er et gammelt ønske hos mange i de to fag, folkemindevidenskab og europæisk etnologi, gået i opfyldelse: de to sider af studiet af mennesker og deres kultur, som af historiske grunde er adskilt, men som sagligt er nært forbundne, finder nu sammen i en fælles optræden udadtil«.

Fra Folkekultur til Folk og Kultur

Et vigtigt spørgsmål var ikke afklaret, da redaktionen trådte sammen første gang: Hvad skulle barnet hedde? På styrelsesmødet i juni 1971 var der ikke opnået enighed. Det hedder i referatet: »Årbogens navn drøftedes uden at nå til enighed. De fleste var stemt for »Folkekultur«; Piø foreslog »Kultur og Samfund. Årbog for dansk etnologi og folkløse«, som flere frygtede ville få folk til at antage, at den havde med samfundsvidenskaber at gøre«. ⁴ Folkekultur var et oplagt valg set fra »Danmarks Folkeminders« synspunkt, for det var den betegnelse, man plejede at bruge, når man refererede til de faglige interesser, som var samlet i foreningens regi. Det var også det ord, man greb til, under bestræbelserne i

1940'erne og 50'erne for at få etnologien repræsenteret ved Københavns Universitet, i nogle tilfælde for at gøre betegnelsen etnologi forståelig. Begrebet kom da også til at indgå i den etnologiske fagbetegnelse, »Materiel folkekultur«, og i fakultetets studiehåndbog blev de to nye fag præsenteret under den fælles overskrift »Folkekultur«.

Når man i redaktionen alligevel ville undgå Folkekultur som navn på årbogen, var det fordi man følte, at ordet i for høj grad var en arv fra romantikken og knyttede an til en fagtradition, som man ønskede at frigøre sig fra. Valget af »Folk og Kultur« som navn på årbogen blev da lidt af et Columbusæg, for man opnåede, at titlen både rummede associationer til det gamle folkekultur-begreb og rummede to begreber, der var centrale for fagenes aktuelle selvforståelse. Der var også den fordel ved begreberne »folk« og »kultur«, at de var temmelig vagt definerede og kunne opfattes som mere eller mindre værdineutrale. De kunne tilpasses skiftende faglige opfattelser og var derfor sikret mod en hurtig forældelse. Og med hensyn til valget af et sådant todelt navn, så var det på mode blandt humanistiske tidsskrifter. Parallellernes antal er legio; jeg nævner i flæng: Fortid og Nutid, Fund og Forskning, Sprog og Kultur, Mål og Mæle, Bol og By, Mark og Montre.

Fagenes selvforståelse

Begge fag ønskede at distancere sig fra de romantiske konnotationer, som knyttede sig til begrebet folk, men begrebet betød ikke det samme for de to fag. For etnologerne refererede »folk« til den brede befolkning, til almindelige mennesker, hvis samfund og dagligliv, man ønskede at studere, uanset social klasse. Mens man før næsten udelukkende havde beskæftiget sig med landalmuen, så var interessen nu flyttet til arbejderkultur eller borgerlig kultur. Det kommer tydeligt frem i Ellen Damgaards bidrag, som søger at indkredse storkøbmændene som kulturel gruppe. Hun føler sit anliggende legitimeret af fagets svenske nestor, den altid »omstillingsparate« Sigurd Erixon, der så tidligt som 1948 skrev, at han med forleddet »folk« i folkeliv og folkekultur, forstod en markering af, at det drejede sig om grupper og studiet af sådanne grupper. *»Folk är sålunde helt enkelt detsamma som grupp, vara sig det gäller lokala eller på annat sätt avgränsade enheter«*, konkluderer Erixon,⁵ og han synes dermed at sige god for en socialantropologisk linje, som den, der dominerede i etnologien i 60'erne og 70'erne.

I folkemindevidenskaben blev det klassiske folke-begreb i højere grad fastholdt. Bengt Holbek skriver i 1976, at folkloristikken forstår sig selv som et fag, der studerer de folkelige kulturfænomener som modstykker til den »finkultur«, som var de klassiske universitetsfags hævdevundne

studiefelt. Men ved siden af traditionelle temaer som folkeviser, folkeeventyr og folketro rettede folkloristerne nu interessen mod nyere fænomener som skillingsviser, triviallitteratur og nye udslag af overtro som fx ufo'er.⁶

I forordet til årbogen nævnes begrebet »folk« ikke, men der tales om »studiet af mennesker og deres kultur«. Det er »kulturen«, der stilles i centrum af de faglige interesser. Den etnologisk-folkloristiske forskning karakteriseres som »en del af videnskaben om mennesket som kultur- og samfundsvæsen«, og der fortsættes: »Det er etnologernes og folkloristernes opgave at studere kulturen i dens mange forskellige variationer og at søge at forklare, hvorfra mennesker har den og den kultur. For at tolke de mange enkelte kulturtræk, som møder os i dagligdagen, må vi sætte dem ind i en historisk sammenhæng og se dem i et samfundsmæssigt perspektiv«. Dette forord kunne hele redaktionen tilslutte sig, men ordvalg og formulering er tydeligt nok etnologernes; man vil kunne finde nære paralleller i andre samtidige tekster.

Paradigmeskiftet

Bag formuleringen anes det faglige opbrud, som prægede det faglige miljø i 60'erne og 70'erne, og de brudflader i opfattelserne, som forordet søgte at bygge bro over. I sidste instans kan modsætningerne ledes tilbage til forståelsen af selve det centrale begreb i fagene: kultur. Lad os prøve med få ord – og med fare for forenkling – at opridse hovedlinjerne i paradigmeskiftet, som det ser ud fra en etnologisk synsvinkel. I hovedtrækkene kan man operere med to retninger i den tidlige kulturforskning: evolutionismen og diffusionismen. Begge retninger havde den samme hovedmålsætning: at afdække kulturens udvikling, dens tilblivelsesproces. Men medens evolutionisterne søgte at klarlægge den generelle kulturudvikling, som den havde formet sig overalt på kloden, så var diffusionisterne interesseret i de kulturelle variationer og optaget af den store rolle, som kulturlånene havde spillet. For dem var de vigtigste spørgsmål derfor ikke: hvornår og hvordan, men hvorfra. De satte hovedkræfterne ind på at afdække kulturelementernes spredningsveje. At kortlægge udbredelsesmønstre blev i 30'erne, 40'erne og 50'erne selve *metoden* i etnologien, og denne forskningsstrategi affødte en række stort anlagte kulturatlaser.

I disse årtier oplevede etnologien en grotid, hvor alle havde følelsen af at yde sit bidrag, stort eller lille, til det store, fælles forskningsprojekt. Men som altid, når en enkelt teori eller metode bliver helt dominerende, måtte begejstring på et vist tidspunkt vige for en følelse af træthed, og kritiske røster begyndte at sætte spørgsmålstejn ved kernen i det

etnologiske forskningsarbejde. Var det rigtigt at opfatte kulturen som sammensat af elementer, der kunne studeres hver for sig, i håb om, at man til sidst – ved at lægge sten på sten – fik et billede af en helhed? Yngre forskere reagerede mod den ensidige centraleuropæiske orientering og vendte sig i stedet mod den angelsaksiske antropologi. Her mødte de et helt andet kulturbegreb; her blev kultur opfattet som en fungerende helhed, som var andet og mere end summen af delene, og hvor relationerne mellem delene blev anset for vigtigere end delene selv. Frem for et studium af kulturelementer gjaldt det at studere kulturelle helheder, og sådanne helheder fandt man bedst i små, overskuelige samfund: en ø, et fiskerleje, en landsby. Studiet af lokalsamfund blev en tid den helt dominerende forskningsmodel i skandinavisk etnologi.

Paradigmeskiftet blev indledt i 1960'erne og slog igennem i 70'erne. Det betød faglige forskydninger på en lang række områder ud over det rent teoretiske. Hvor begge fag før havde haft et bagudrettet, kulturhistorisk perspektiv i forskningen, så var det nutidsstudier, der blev den nye løsen. Diakroni måtte vige for synkroni, og kulturelementer gled i baggrunden til fordel for sociale relationer.

De to nye fag på universitetet

Vi skal ikke forfølge den interne faglige udvikling længere op i tid, men i stedet se på de problemer, som de to fag stod over for, da de i 60'erne tog skridtet fra museer og arkiver til Københavns Universitet. Begge de nye fag repræsenterede forskningsfelter, der ikke havde været plads til i den eksisterende fagstruktur eller interesse for hos de akademiske udøvere af fagene. Det gjaldt etnologernes interesse for den materielle kultur og for dagliglivets kulturhistorie, og det gjaldt folkloristernes studier af de folkelige sider af de finkulturelle emner. Bengt Holbek ser folkloristikens emneområde »*som et spejl- eller snarere modbillede til, hvad universiteterne arbejder med: over for teologien står folketroen; over for lægevidenskaben, folkemedicinen; over for juraen, sædvaneret og folkeskik; over for litteraturen, folkedigtningen og triviallitteraturen; over for historien, sagnene; over for naturvidenskaben, de nedarvede kundskaber; over for teatret og musikken, amatørteatret og folkemusikken.*»⁷

Etnologien og folkloristikken fik dog ikke længe lov til at have sine emneområder i fred. Paradigmeskiftet var ikke kun et etnologisk fænomen; opbruddet ramte hele det humanistiske fakultet, den faglige selvforståelse ændrede sig og de traditionelle faggrænser blev i stor udstrækning nedbrudt. Kultur- og socialhistorien, som havde rangeret lavt på den faglige værdiskala, rykkede nu op på en førsteplads, navnlig hvis det drejede sig om samfundets laveste lag. Og folkloristerne måtte se litteraturmagistre

kaste sig over folkeviser og triviallitteratur. Der var i sandhed brug for »et slags hjemneværn indenfor folkemindevidenskaben«, som den altid kampklare Bødker havde efterlyst allerede i 1952.⁸

Årbogens artikler

Efter dette forsøg på at skitsere den faglige situation i begyndelsen af 70'erne, vil vi vende os mod indholdet af »Folk og Kulturs« første årgang for at se på, hvordan tradition og fornyelse afspejler sig i de 7 artikler, som redaktionen har fundet plads til. De fordeler sig med 3 etnologiske og 4 folkloristiske bidrag. Et af de sidstnævnte, Karsten Bierings om »Gravlys«, kunne efter sit indhold lige så godt regnes for et etnologisk bidrag. Artiklen henter nemlig sit emne fra studiet af »skik og brug«, det som svenskerne kalder »sedforskning«, som har været et omstridt grænseområde mellem de to fag (dog ikke i Sverige, hvor folkloristikken er inkorporeret i etnologien.) Grænseproblemet oplevede jeg i 1952 som ung student, da jeg havde udarbejdet en spørgeliste om »Død og begravelse« for Nationalmuseets Etnologiske Undersøgelser, uden at gøre mig klart, at jeg krænkede grænsen til folkloristikken. Det blev jeg imidlertid belært om af en vred Laurits Bødker, for øvrigt mit første møde med min senere professor-kollega.

Frem til ca. 1960 var svensk etnologi domineret af diffusionistisk teori og det store arbejde med Sveriges kulturelle kortlægning. I opbrudsfasen på tærsklen til paradigmeskiftet kom en relativt kort periode, hvor interessen flyttede fra den førindustrielle bondekultur til kortlægning af nutidige kulturelle mønstre, og samtidig blev man mere optaget af selve processen end af dens resultat. Netop ved at studere igangværende spredningsforløb, kunne man blive klogere på, hvordan en kulturel spredning foregår. Den mest omfattende af de svenske undersøgelser var Mats Rehnbergs disputats om »Ljusen på gravarna och andra ljus-seder« fra 1965. Karsten Biering fulgte den svenske undersøgelse op med en dansk spørgeskema-undersøgelse, og i artiklen om »Gravlys i Danmark« fremlægger han sine foreløbige resultater og sine erfaringer med denne form for spørgeskema-undersøgelse.

Et af folkloristikens klassiske temaer, eventyrforskningen, bliver taget op af Bengt Holbek i artiklen »Strukturalisme og folkloristik. I anledning af Børge Hansens eventyranalyse«. Han indleder med ordene: »Strukturanalyse har hidtil ikke interesseret ret mange folklorister, i Norden knapt nogen; derimod har den mundtlige fortælletradition, som jo regnes blandt vore hovedområder, længe interesseret strukturalisterne.« Anledningen til artiklen er, som undertitlen antyder, at litteraturforskeren Børge Hansen har udgivet »Folkeeventyr, struktur og genre«, som

fremlægger en strukturalistisk analyse af en samling danske trylleeventyr. Her har vi altså et eksempel på en af de »fremmede« forskere på strandhugst i et af folkloristikens klassiske forskningsområder. Bengt Holbek går grundigt til værks i sin kritik. Af hensyn til læsere, som ikke er fortrolige med strukturalistisk terminologi, indleder han med en klar og letforståelig indføring, med skakspillet som pædagogisk hjælpemiddel. Derpå følger en detaljeret, kritisk gennemgang af Børge Hansens tolkning, som konkluderer, at den strukturalistiske model ikke har bragt os væsentlig ny forståelse af trylleeventyrenes univers. Bengt Holbek slap ikke eventyrtolkningen, men han gik andre veje end Børge Hansen, i en forskning, der kulminerede i den internationalt berømmede disputats, »*Interpretation of Fairy Tales*« fra 1987.

Også Birgitte Rørbyes artikel med den noget kryptiske titel »*Det sker jo sommetider, at jeg oplever ting,*« behandler et klassisk folkloristisk tema: »kloge folk«. Optakten til denne artikel danner et interview-besøg i 1971 hos en mand, der har henvendt sig til Dansk Folkemindesamling om mærkelige ting, som han ser og oplever. På baggrund af en gengivelse af båndinterviewet med denne mand diskuterer Birgitte Rørbye et fornyet studium af dette område, en opdeling i »private« og »professionelle« kloge folk og en generel undersøgelse af de traditionelle forestillinger om mulighederne for at øve indflydelse på virkelighedsforløb. Også hos Birgitte Rørbye går der en lige linje fra denne tidlige artikel til disputatsen »*Mellem sundhed og sygdom. Om fortid, fremskridt og virkelige læger*« 2002. Her er det imidlertid ikke »kloge folk« i den traditionelle forstand, det drejer sig om, men »rigtige« læger. Disputatsen forsøger noget så utraditionelt som at gøre den medicinhistoriske traditionsdannelse til genstand for en narrativ kulturanalyse.

De tre artikler, som vi hidtil har omtalt, repræsenterer alle klassiske stofområder, men behandlet ud fra nye synsvinkler. Det gælder for så vidt også det fjerde folkloristiske bidrag, Åge Skjelborgs »*Brugsmusik i subkultur. Om musikalske sider af en storkommune i dag*«, men alligevel er der langt fra den traditionelle folkemusik, til den »brugsmusik«, som hans undersøgelse beskæftiger sig med. I indledningen skriver Skjelborg om den nutidsorientering, som fra midten af 60'erne på Laurits Bødkers initiativ har ført til en betydelig udvidelse af den folkloristiske interesse, »*der nu mere og mere vil komme til at berøre det helt aktuelle samfund og dets mange, fascinerende kulturaspekter*«. Dette studium kræver nye grundsynspunkter og arbejdsmåder. Vejen må være at studere sammenhængen mellem musikalsk miljø og samfundsudvikling i et lokalt samfund som Nr. Djurs kommune i Djursland, og for at gennemføre det har Skjelborg i samarbejde med kommunen etableret en art fremskudt

forskningsstation i en villa i Gjerrild. Her er mulighed for over en længere periode at studere den folkelige musik i et levende miljø.

Også de tre etnologiske bidrag viser såvel kontinuitet som nye veje. Carsten Hess har i »Kridtstenshusene på Stevns. Omkring overgangen fra bindingsværk til grundmur« valgt et tema og en problemstilling, som hører til de ældste i den etnologiske forskning. Han har imidlertid valgt at studere problemet i et lokalt område, hvor særlige forhold har gjort sig gældende. Fra gammel tid har man kunnet anvende klintens kridtsten som byggemateriale, og det er også sket, men kun til »finere« byggeri i kirker, herregårde eller købstæder. Derimod blev kridtstenene først efter 1850 brugt i bondegårde og -huse, skønt bønderne langs klinten havde brydning af stene som et vigtigt bierhverv. Hvad var det, der forhindrede, at kridtsten blev taget i anvendelse i bondebygningerne? Det er dette spørgsmål, som Carsten Hess søger at besvare i en undersøgelse, der bygger på et omfattende felt- og arkivmateriale. Dermed kobler han sin undersøgelse på de kulturøkologiske problemstillinger, som i begyndelsen af 70'erne blev aktuelle i faget i kølvandet på Åke Dauns og Orvar Löfgrens introduktion til økologien fra 1971.

Ellen Damgaards »Købmand og borger«, som vi allerede har nævnt, repræsenterer såvel i tema som i teoretisk ståsted den nye etnologiske bølge med socialantropologisk inspiration, formidlet over Sverige. De danske købstæder er et gammelt kulturhistorisk forskningsområde; man behøver blot at tænke på Hugo Matthiessens mange bøger om livet i købstaden. Men i etnologien stod den borgerlige kultur længe i skyggen af bondekulturen, som var det altdominerende tema. Det er på den baggrund, man må se den nyvakte interesse for borgerlig kultur, som Ellen Damgaards artikel er et udtryk for. Artiklen har som undertitel »Udkast til en etnologisk analyse af et købstadssamfund i det 19. århundrede«, og som studieobjekt har hun valgt den gruppe, som hun kalder storkøbmænd, dvs. de købmænd, der baserede deres virksomhed på handel med bønderne. Med udgangspunkt i et empirisk materiale fra Hobro, men med supplerende eksempler andetsteds fra, vil hun søge at karakterisere disse købmænd som kulturel gruppe. »Emnet har især fristet andre videnskaber som den økonomiske historie og erhvervshistorien«, skriver Ellen Damgaard i sin indledning. »Det økonomiske system, som købmanden indgik i, ligesom sider af hans politiske og organisatoriske aktivitet er således ganske velbelyste. Etnologiens bidrag til studiet af storkøbmanden ligger i benyttelsen af et nærperspektiv, hvorved man sætter analysen af mennesket som samfunds- og kulturbærer i centrum.«

Alan Hjorth Rasmussen var i 1966 blevet knyttet til Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg, og med det som base udforskede han i de følgende

år fiskersamfundene i Vest- og Nordjylland og fremlagde sine resultater i en strøm af publikationer. Artiklen om »*Vorupør Fiskerkompagni. Et indremissionsk kollektiv omkring århundredskiftet*« er et resultat af dette forskningsarbejde, men det er samtidig et bidrag til kortlægningen af de nye kulturelle variationer og subkulturer, som 1800-tallets folkelige bevægelser og religiøse vækkelser resulterede i, og som var et af de aktuelle forskningsområder i begyndelsen af 70'erne.⁹ I Vorupør gennemsyrede religionen hele hverdagslivet, og det religiøse fællesskab var forbundet med et produktionskollektiv, som også omfattede afsætningsleddet. Hjorth Rasmussen ønsker i sin undersøgelse at analysere denne samarbejdsform og dens forudsætninger: »*Her er fællesskabet ikke som ved så mange andre former for samarbejde kommet i stand af nødvendighedsgrunde (fælles ejendoms- og udnyttelsesret til naturressourcer eller mandskabs eller kapitalbehov ved udnyttelsen), men skal ses som resultat af det frivillige, åndelige fællesskab, som missionen og vækkelserne lagde kimen til i 1880'erne.*«

Ud over artiklerne og anmeldelserne rummer den første årbog en omfattende sektion med overskriften »*Nyt fra forskningen*«, en sektion, som desværre blev opgivet i de følgende årbøger. Den tegner imidlertid sammen med artiklerne et billede af et levende og aktivt fagligt miljø. I alt 23 projekter af vidt forskelligt indhold er mere eller mindre udføreligt omtalt. Karakteristisk nok er en del af projekterne undersøgelser af eller i lokalsamfund, nogle af dem tværvideenskabelige. Organisatorisk spænder projekterne fra individuel forskning til initiativer, der er knyttet til universitetsinstitutter, museer eller arkiver. Set i bakspejlet kan vi fastslå, at ikke alle disse projekter blev fuldt realiseret. Men der har i de to fag været et potentiale og en vilje til både at videreføre traditionerne og søge nye veje. Og, ikke at forglemme, at formidle resultaterne til en bred læserkreds, det som fra starten har været en vigtig målsætning for »*Folk og Kultur*«.

Noter

1 Se Karsten Bierings artikel i denne årbog: *Foreningen Danmarks Folkeminder 1908-2008*. 2 Protokol for styrelsesmøder. Møde 28/6 1971. DFS 2004/40: II E 3 Se afsnittet »*Kampen for en lærestol*« i Stoklund 1979 s. 104-106. 4 Se note 2. 5 Erixon 1948 s. 11. 6 Holbek 1979 s. 83. 7 Som note 7. 8 Diskussionsindlæg, refereret i *Beretning om Det 11. nordiske Folkelius- og Folkemindeforsker-møde i Odense 18. – 21. Juni 1952 (Danmarks Folkeminder nr. 63)* s. 57. 9 En god oversigt er givet af Margaretha Balle-Petersen i artiklen »*Guds folk i Danmark. Nogle synspunkter på studiet af religiøse grupper*« i *Folk og Kultur* 1977.

Litteratur

- Daun, Åke og Orvar Löfgren red. 1971: *Ekologi och kultur* (særudgave af Nord-Nytt, Kbh. 1971)
- Erixon, Sigurd: Nyorienteringar inom folklivsforskningen, i: *Folk-Liv XII-XIII* 1948-49 s. 5-14.
- Holbek, Bengt: Folkemindevidenskab, i: *Københavns Universitet 1479-1979* bd. XI s. 49-85.
- Holbek, Bengt: *Interpretations of Fairy Tales* (FFC 239) Helsinki 1987.
- Rehnberg, Mats: *Ljusen på gravarna och andra ljusseder* (Nordiska museets handlingar nr. 61) Stockholm 1965.
- Rørbye, Birgitte: *Mellem sundhed og sygdom. Om fortid, fremskridt og virkelige læger* (København 2002).
- Stoklund, Bjarne: Europæisk etnologi, i: *Københavns Universitet 1479-1979* bd. XI s. 87-120.

Summary

On the first issue of *Folk og Kultur*

Folk og Kultur. Årbog for Dansk Etnologi og Folkemindevidenskab (Folk and Culture. Yearbook of Danish Ethnology and Folklore Studies) is published by the Danish Folklore Society for annual delivery to the members. The yearbook was founded in 1972 with an editorial staff consisting of representatives of the Danish Folklore Collection, the Danish Folk Museum (today the Department of Recent Times at the National Museum of Denmark) and the two university departments of folklore and ethnology. The article deals with the deliberations that led to the launching of the yearbook and the choice of the name *Folk og Kultur*. It then gives a brief account of the disciplinary environment in the years around 1970, influenced as it was by new departures and the search for new theoretical standpoints. A review of the seven articles in the first volume (four on folklore and three on cultural anthropology), sheds further light on the situation in the two disciplines, which have both similarities and differences.

Kamera – vi dokumenterer

Vi dokumenterer vores liv med hinanden – og verdenen omkring os i det hele taget.